

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

การเชื่อมโยงองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายจีนจากจารีตนิยมสู่ ความเป็นสมัยใหม่ กรณีศึกษาการประกอบอาชีพการผลิตเครื่องกระดาษในพิธีงเด็ก วศกร แซ่ลี¹, วิลาลินี จินตลิจิตติ², ศิริมาลย์ วัฒนา³, สุวรรณฤทธิ์ วงศ์ชะอุ่ม⁴

^{1,2,3,4}กลุ่มสาขาวิชาการจัดการสังคมและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,

Email : flooknakub12@gmail.com¹, vilasinee.ji@ssru.ac.th², siriman.wa@ssru.ac.th³, suwannarit.wo@ssru.ac.th⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการเชื่อมโยงองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายจีนจากจารีตนิยมสู่ความเป็นสมัยใหม่ : กรณีศึกษาการประกอบอาชีพการผลิตเครื่องกระดาษในพิธีงเด็ก มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาเครื่องกระดาษของชาวไทยเชื้อสายจีนจากจารีตนิยมสู่ความเป็นสมัยใหม่
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบของเครื่องกระดาษที่ใช้ในพิธีงเด็กให้มีความสอดคล้องกับภาวะปัจจุบัน การศึกษาเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่าองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงปรากฏในยุคจารีตนิยมที่สอดคล้องกับพิธีงเด็ก โดยใช้หลักการแสดงความกตัญญูตเวทีแก่ผู้เสียชีวิต ความเชื่อในหลักคุณความดี หากได้ปฏิบัติจะส่งผลดีให้กับลูกหลานด้านความร่ำรวย เครื่องกระดาษที่ใช้ในพิธีมีรูปแบบหลักในการสร้างบ้านจำลองที่สวยงามให้กับผู้เสียชีวิตพร้อมเครื่องใช้ที่จำเป็นของโลกยุคปัจจุบัน การจัดเครื่องกระดาษเป็นการจัดการเชิงธุรกิจสินค้าทางวัฒนธรรมซึ่งจัดทำตามความต้องการของลูกค้า ปัจจัยที่ส่งผลให้งานเครื่องกระดาษสวยงามขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่สั่งซื้อ สำหรับผู้ผลิตยังคงยึดองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการดำเนินการ โดยกลุ่มด้านเชื้อสายจีนที่มีการประกอบการธุรกิจครอบครัว

คำสำคัญ : องค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายจีน, เครื่องกระดาษในพิธีงเด็ก

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

The Connection of Local Knowledge of Chinese People for Conservatism toward Modernization : A Case Study of the Career of Paperwork in a Chinese Funeral Ceremony

Wasakorn Sae-cee¹, Vilasinee Jintalikhitdee², Siriman Wattana³, Suwanarit Wongchaum⁴

^{1,2,3,4}Social and Cultural Management Program Suan Sunandha Rajabhat University, 0944876805

Email : flooknakub12@gmail.com¹, vilasinee.ji@ssru.ac.th², siriman.wa@ssru.ac.th³, suwanarit.wo@ssru.ac.th⁴

Abstract

This research aims to study body of knowledge about Thai Chinese funeral ceremony's paper crafts and to develop proper paper craft patterns to current conditions. The qualitative research used to study the results are revealed that Thai Chinese's conservatism body of knowledge reflecting Chinese funeral ceremony in term of gratitude and gratefulness to deceased relatives, moreover, the belief in wealthy return of good karmas from performing this traditional ceremony. Other results are also disclosed that paper craft model creation imitated from attractive residences including latest versions of appliances for the funeral ceremony, paper crafts preparation according to customer's wants as part of cultural products, an effective factor to elegant paper crafts depending on spending amounts, Thai Chinese family business strictly following body of knowledge and traditional wisdoms of producing paper crafts.

Keywords : Local Knowledge of Chinese People for Conservation toward Modernization, The Career of Paperwork in a Chinese Funeral Ceremony

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

บทนำ

ชาวจีนเป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะพิเศษในการสืบทอดความเป็นจีนจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน โดยผ่านกระบวนการอบรมขัดเกลาจากครอบครัว ในบรรดาการจัดงานบุญประเพณีของทุกชนชาติ ชาวจีนจัดเป็นชนชาติที่มีประเพณี พิธีกรรม และรายละเอียดเหนือกว่าชนชาติอื่นๆ ซึ่งการจัดประเพณี พิธีกรรมล้วนเป็นความเชื่อที่ส่งผลกับผู้นับถือที่มีชีวิตอยู่ หรือกล่าวได้ว่าผู้ทำจะเป็นผู้ที่ได้รับอานิสงส์ ในบรรดาพิธีกรรมของชาวจีนพบว่าประเพณีฝังศพของชาวจีนเป็นประเพณีรวมญาติและสะท้อนถึงความกตัญญูทวดเวทิต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ในปัจจุบันพิธีฝังศพแบบจีนปรากฏทั้งประเพณีแบบจีนรวมญาติและสะท้อนถึงความกตัญญูทวดเวทิต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ โดยพิธีฝังศพแบบจีนปรากฏทั้งประเทศแบบจีนแท้ ซึ่งจะประกอบด้วยพิธีงเด็กโง่งเงินไม้จำปา และฝังในฮวงซุ้ย ส่วนพิธีศพแบบจีนผสมไทยเป็นการใช้โง่งเงินหรือโง่งแบบไทย จัดให้มีพิธีงเด็กและนำศพไปฝัง ส่วนวิธีสุดท้ายการประกอบพิธีแบบไทยแต่จัดเครื่องเช่นไหว้แบบจีน นั่นคือการใช้โง่งแบบไทย โดยไม่ประกอบพิธีงเด็ก แต่ยังคงไว้ซึ่งการเช่นไหว้บูชาผู้เสียชีวิต (พวงทิพย์ เกิดทรัพย์, 2540) ในการประกอบพิธีงเด็กซึ่งเป็นพิธีที่มีความเชื่อว่าจะส่งผลให้ลูกหลานได้รับความสุข ความเจริญ และเชิดชูวงศ์สกุล สำหรับรูปแบบงเด็กประกอบด้วยงเด็กชุดใหญ่ (2 วัน 2 คืน) งเด็กชุดกลาง (1 วัน 1 คืน) และงเด็กชุดเล็ก (ครึ่งวัน) โดยการประกอบพิธีงเด็กจะมีเครื่องกระดาดซึ่งเป็นวัตถุสมมติ การมีชีวิตของผู้เสียชีวิตและนำส่งเป็นสมบัติติดตัวให้ผู้เสียชีวิตนำไปใช้ในโลกลสวรรค์ พร้อมกับมีการสวดมนต์ของพระสงฆ์ฝ่ายมหายานจากวัดจีนนิกายหรือวัดอนัมนิกายมาประกอบพิธีอัญเชิญดวงวิญญาณมารับของใช้ทั้งหมดพร้อมเครื่องเช่นไหว้ที่ลูกหลานจัดให้ตามฐานะของผู้เสียชีวิต และความประสงค์ของลูกหลานในปัจจุบัน

พิธีงเด็กจะสัมพันธ์กับการจัดชุดเครื่องกระดาด ซึ่งเป็นวัตถุสมมติหรือกล่าวได้ว่าเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่มีความหมายให้กับผู้เสียชีวิต ขณะเดียวกันลูกหลานญาติพี่น้องต้องมาร่วมพิธีพร้อมการแต่งกายด้วยชุดเสื้อผ้าที่สัมพันธ์กับพิธี เครื่องกระดาดที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ประกอบด้วยที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิต อาหารและน้ำดื่ม ยารักษาโรค รวมถึงสิ่งของผู้เสียชีวิตมีความผูกพันเป็นพิเศษ สิ่งของทั้งหลายจะถูกประดิษฐ์โดยใช้กระดาดเป็นสื่อในการบอกชนิดของสิ่งของ ในปัจจุบันชุดเครื่องกระดาดในการประกอบพิธีงเด็กและการเช่นไหว้อื่นๆ ยังคงเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีมูลค่าและคุณค่าของผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภค ในที่นี้รูปแบบที่ปรากฏจะมีความแตกต่างกันไป

1. ชุดเครื่องกระดาดที่ใช้ในพิธีงเด็กหลวงในวโรกาสที่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ สิ้นพระชนม์ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิธีงเด็กมาประกอบในงานพระราชพิธีได้ ในประวัติศาสตร์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้ปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

2. ชุดเครื่องกระดาดที่ใช้ในพิธีงเด็กของชาวจีนทั่วไปที่มีฐานะทางการเงินและชื่อเสียงทางสังคมหรือเครื่องกระดาดสำหรับบุคคลทั่วไป ในกลุ่มนี้จะเป็นไปตามเจตนาของลูกหลานได้กำหนดจัดให้กับผู้ตาย โดยศึกษาจากภูมิหลังของผู้ตายว่าเป็นผู้ที่เคร่งครัดในประเพณีพิธีกรรมของชาวจีน การสั่งเสียของผู้ตายไว้กับลูกหลาน อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญสำหรับพิธีงเด็กและชุดเครื่องกระดาด นั่นคือ ค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นลูกหลานจะเลือกแบบประหยัดเพื่อให้สัมพันธ์กับฐานะทางการเงิน

แม้ว่าชุดเครื่องกระดาดซึ่งใช้ในการประกอบพิธีงเด็กของชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันจะมีความแตกต่างจากในอดีตที่ลูกหลานจัดเครื่องใช้ตามแบบชาวจีนอย่างเคร่งครัด แต่ในปัจจุบันได้นำเอาความทันสมัยแบบใหม่มาเชื่อมโยง โดยพิธีกรรมงเด็กเป็นรูปสัญลักษณ์ภายนอก มีเครื่องกระดาดเป็น

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

การแสดงออกในการจัดให้กับผู้เสียชีวิต เนื่องจากพิธีกรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบและพิธีกรรมจึงเป็นความปกติ ทั้งนี้ เกิดจากปัจจัยแวดล้อม เมื่อลูกหลานชาวจีนยังคงดำรงความเป็นจีนในการจัดชุดเครื่องกระดาษเพื่อประกอบพิธีงเต็ก โดยกำหนดความประสงค์ในด้านรูปแบบของเครื่องกระดาษ จากความต้องการของลูกค้ายได้ส่งผลให้มีผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้ซื้อสินค้า ภูมิปัญญาของชาวจีนในลักษณะของเครื่องกระดาษแบบจารีตนิยมผสมผสานกับความเป็นสมัยใหม่ การศึกษาเพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายจีนจากจารีตนิยมสู่ความเป็นสมัยใหม่ : กรณีศึกษาการประกอบอาชีพการผลิตเครื่องกระดาษในพิธีงเต็ก จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจภายใต้คำถามหลักดังนี้

1. กระบวนการผลิตเครื่องกระดาษชุดงเต็ก ได้ดำรงองค์ความรู้ดั้งเดิมยุคจารีตของชาวจีนให้เชื่อมโยงกับองค์ความรู้สมัยใหม่ได้อย่างไร
2. รูปแบบในการผลิตเครื่องกระดาษที่ใช้ในพิธีงเต็กปัจจุบันมีการรับ ปรับ เปลี่ยน การผลิตเครื่องกระดาษที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตสมัยใหม่ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ในภูมิปัญญาเครื่องกระดาษของชาวไทยเชื้อสายจีนจากยุคจารีตนิยมสู่ความเป็นสมัยใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบของเครื่องกระดาษที่ใช้ในพิธีงเต็กให้มีความสอดคล้องกับภาวะปัจจุบัน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดในการศึกษาเรื่องนี้ประกอบด้วย แนวคิด 5 แนวคิด ได้แก่

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อของชาวจีนเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ จากความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนในด้านการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในลัทธิเต๋า ซึ่งเชื่อว่าอำนาจเหนือธรรมชาติและชีวิตหลังความตายจะมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ โดยมีพิธีกรรมเป็นการสื่อความหมาย (ประยงค์ อนันตวงศ์, 2525)
2. แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากแนวคิดของวี ทูเนอร์ (V. Turner, 1967) และของเกียช (Geertz, 1968) ซึ่งให้ความสำคัญในประเด็นของการจัดพิธีกรรมเพื่อเป็นการสร้างพลังทางสังคมให้ความเชื่อดำรงสืบไป เมื่อสังคมมีความเป็นพลวัต จึงได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของพิธีกรรม มนุษย์ได้ใช้อำนาจในพิธีกรรมมาเป็นพลังขับเคลื่อนที่เป็นประโยชน์กับการดำรงชีวิต (Geertz, 1968 และ Tuner, 1967)
3. แนวคิดทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่นำทุนที่สามารถสัมผัสได้มาสัมพันธ์กับทุนที่สัมผัสไม่ได้ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม การแสดงมาปรากฏในพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์แห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งได้ก่อให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์ในตน (ศิระนันท์ รัตนสมจิต, 2547)
4. แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มจะสัมพันธ์กับคุณค่าของสินค้าด้านผลิตภัณฑ์ การบริการลูกค้า การกำหนดบุคลากร และคุณค่าด้านภาพลักษณ์ คุณค่าดังที่กล่าวทั้งหมดจะสัมพันธ์กับความต้องการของลูกค้า (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2542)
5. แนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวคิดนี้เป็นการนำองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา พัฒนาให้เป็นสินค้าที่ระลึก สินค้าทางวัฒนธรรม ซึ่งชุดเครื่องกระดาษจัดเป็นสินค้าประกอบพิธีกรรมงเต็ก งานดังกล่าวมี

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ความสอดคล้องกับกลุ่มมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วยงานฝีมือ งานหัตถกรรม อาหารไทย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้งานฝีมือและหัตถกรรมมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ

จากแนวคิดทั้งหมดเป็นการถ่ายทอดความเชื่อในพิธีงเด็กของงานศพชาวจีน โดยใช้กระดาษเป็นวัสดุ สมมติ เพื่อเป็นสมบัติของผู้ตายนำติดตัวไปใช้ในยมโลก ขณะเดียวกันการจัดการทั้งหมดเป็นการแสดงออกด้าน ความกตัญญู และหลังจากความกตัญญูจะเป็นอันสงส์ที่นำพาความเจริญสู่ลูกหลานด้านการประกอบการค้า และความสำเร็จในอาชีพของลูกหลานที่ยังมีชีวิต

ในส่วนของทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา ได้นำทฤษฎีมิววิพากษ์ 2 ทฤษฎี ได้แก่

1. ทฤษฎีว่าด้วยอัตลักษณ์แห่งตัวตน (Self Identity) ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ซึ่งเป็นที่มาของการปรากฏเป็นตัวตน ซึ่งถูกนำไปใช้ในการศึกษาเรื่องของวาทกรรมหลังสมัยนิยมตามแนวคิดของ Roger bubakee และ Frederich Cooper อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ในตัวบุคคล แม้กาลเวลาผ่านไปแต่บุคคลยังคง ความเป็นอัตลักษณ์แห่งตนที่ผู้อื่นมองเห็นในคุณค่าและนำมาใช้ให้เป็นพลังทางสังคมได้ (โสวัตริ ฌ กลาง, 2537)

2. ทฤษฎีการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้าน เทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการของลูกค้า มีความทันสมัยที่สอดคล้องกับภาวะ ปัจจุบันสินค้าเครื่องกระดาษซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สัมพันธ์กับความเชื่อถูกนำมาพัฒนาให้เป็นรูปแบบของสินค้าที่มีอัตลักษณ์ของผู้ใช้ร่วมกับความคาดหวังของผู้ใช้ เพื่อบรรลุความเชื่อในการนำความสุขความเจริญให้กับผู้จัด ให้กับผู้ใช้ชีวิต การดำเนินงานในการผลิตได้ให้ความสำคัญกับผู้ซื้อผลิตภัณฑ์พร้อมการอธิบายความหมายเชิง สัญลักษณ์ของชุดเครื่องกระดาษกับทรัพย์สินสมบัติของผู้เสียชีวิตที่มีคุณค่า และความหมายก็ ผู้ซื้อ ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ (อภิสิทธิ์ ไล่ศัตรูไกล, 2556)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการวิจัย (ใช้เวลา 1 ปี) ดังต่อไปนี้

1.1 การศึกษาเอกสารตามประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการประดิษฐ์เครื่องกระดาษ เป็นวัตถุดิบ เพื่อใช้ในพิธีงเด็กจากรากฐานของชาวจีนแผ่นดินใหญ่สู่ชาวจีนอพยพและรูปแบบที่ปรากฏในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนในสังคมไทย

1.2 การสำรวจด้านกายภาพแหล่งผลิตและการจำหน่ายสินค้าเครื่องกระดาษเพื่อใช้ในพิธีงเด็กในพื้นที่กรุงเทพฯ

1.3 การเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มผู้ผลิต ผู้จำหน่ายครอบครัวของนายเล็ก หิรัญชัย ร้านช่างเล็กวัดญวน สะพานขาว ปัจจุบันตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 98 ถนนเพชรเกษม 24 เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

1.4 การสนทนากลุ่มผู้ผลิต ผู้จำหน่าย พระสงฆ์ ผู้ศึกษาวัฒนธรรมไทยจีน สถานศึกษา ฯลฯ จำนวน 10 คน

1.5 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมในงานพิธีงเด็ก

2. ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

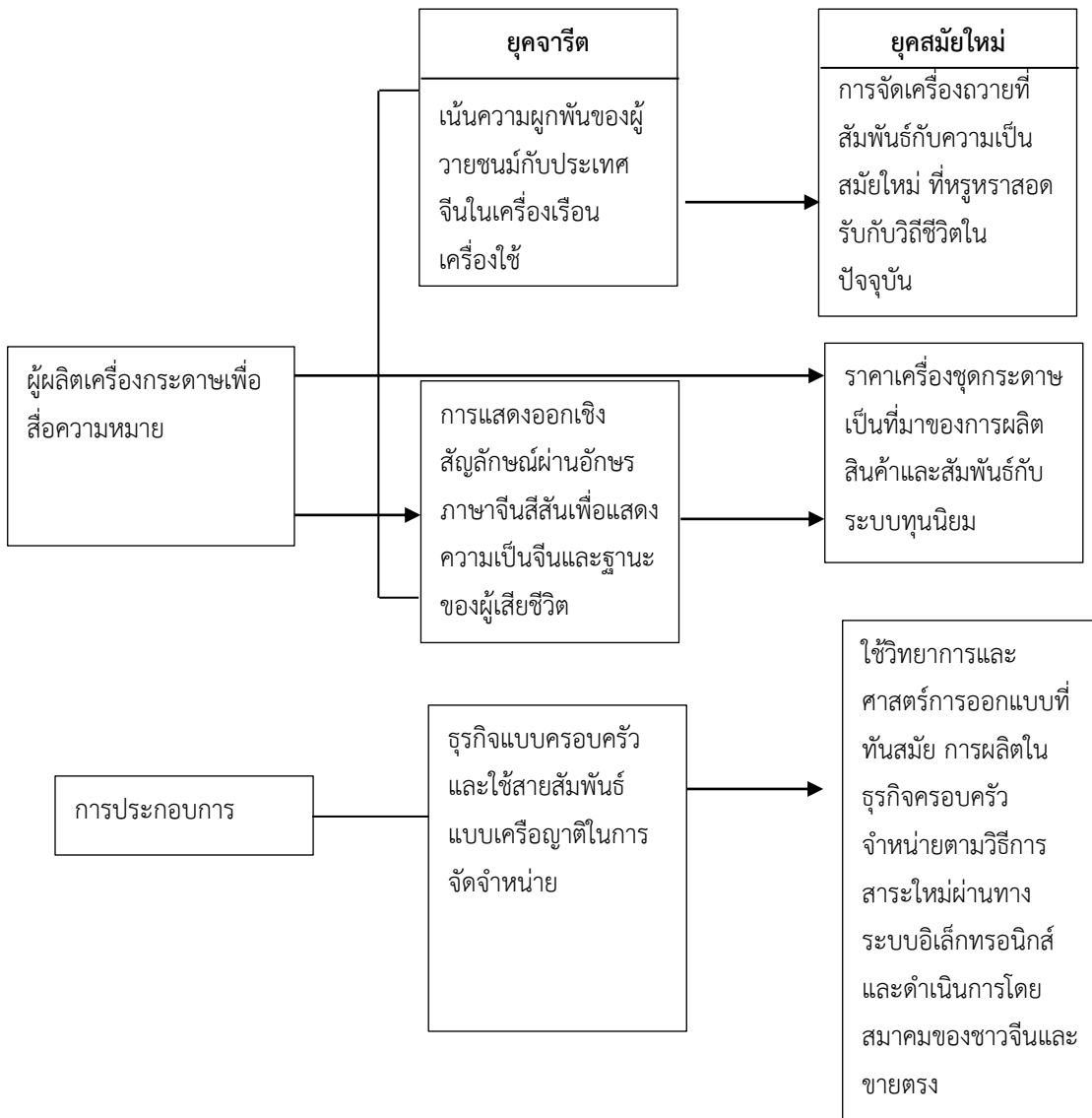

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

- 2.1 กลุ่มผู้ผลิต สัมภาษณ์เชิงลึก ครอบครัวร้านนายเล็ก สะพานขาว ปัจจุบันตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 98 ถนนเพชรเกษม 24 กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คน
- 2.2 กลุ่มผู้จำหน่าย สัมภาษณ์ผู้จำหน่ายสินค้าเครื่องกระตาศ จำนวน 5 ร้าน
- 2.3 กลุ่มผู้ใช้สินค้าเครื่องกระตาศ จำนวน 10 คน
3. เครื่องมือที่ใช้
 - 3.1 ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกครอบครัวผู้ผลิตเครื่องกระตาศที่ใช้ในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระราชวงศ์จักรีมายาวนานกว่า 30 ปี นับตั้งแต่องค์สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2525) เป็นต้นมาจนถึงองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (พ.ศ. 2560) รวมทั้งได้จัดเครื่องชุดกระตาศพิธีงัดเต็กถวาย 5 พระองค์ และได้มีโอกาสจัดเครื่องชุดกระตาศให้กับคหบดีที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย
 - 3.2 สัมภาษณ์ผู้ใช้โดยใช้แบบสอบถามแบบไม่มีโครงสร้าง จำนวน 10 ราย
 - 3.3 สนทนากับผู้รู้ ผู้จำหน่ายเครื่องกระตาศ จำนวน 5 ราย
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
 - 4.1 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยประมวลผลการเก็บข้อมูลจากผู้ผลิต ในประเด็นของการดำเนินงานจากยุคดั้งเดิมเกี่ยวกับรูปแบบของเครื่องกระตาศจนถึงยุคใหม่ที่มีการนำระบบกราฟิกเข้ามาใช้ในการทำงาน
 - 4.2 การนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดมาวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลจากองค์ความรู้ที่สัมพันธ์กับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. การตรวจสอบข้อมูลและความน่าเชื่อถือ โดยการนำข้อมูลทั้งหมดมาสอบถามผู้รู้ในพิธีงัดเต็ก ภายหลังจากการตรวจสอบแล้วจึงจัดทำรายงานผลการศึกษารูปแบบของรายงานการวิจัย
6. กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
 วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ภาพที่ 1 การเชื่อมโยงองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายจีนจากจารีตนิยมสู่ความเป็นสมัยใหม่ : กรณีศึกษาการประกอบอาชีพการผลิตเครื่องกระดาษในพิจิงเต็ก

ผลการวิจัย

1. กระบวนการผลิตเครื่องกระดาษชุดงเต็กได้ดำรงความรู้ดั้งเดิมยุคจารีตของบรรพบุรุษชาวจีนนำมาเชื่อมโยงกับความรู้สมัยใหม่ โดยสรุปดังนี้

1.1 เนื่องจากความมุ่งหมายของชุดเครื่องกระดาษงเต็ก คือ การแสดงความเป็นชาวจีนด้วยเหตุนี้ความเป็นจารีตของชาวจีนซึ่งมุ่งเน้นความมั่งคั่ง รุ่งเรือง เพื่อแสดงถึงความสุขสบาย โดยใช้เครื่องกระดาษเป็นความหมายเชิงสัญลักษณ์ ประกอบด้วยที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ที่จำเป็นของชีวิต รถยนต์ เงินทอง เครื่องนุ่งห่ม สิ่งที่น่าแสดงจัดเป็นข้าวของที่จำเป็นในชีวิต ทั้งนี้ เน้นสีสันสดใสสวยงามตามแบบชาวจีน โดยลูกหลานผู้จัดถวายมีความเชื่อมั่นที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานในความหมายของงเต็ก

คำว่า “กง” หมายถึง การกระทำในสิ่งที่ถูกที่ชอบเพื่อความสุขความสบายแก่ผู้มรณะ ส่วนคำว่า “เต็ก” หมายถึง กุศลกรรมน้อมอุทิศให้วิญญาณผู้มรณะได้รับความสุข (ประยงค์ อนันทวงศ์, 2525, น. 77)

เครื่องกระดาษเป็นวัสดุสมมติที่ลูกหลานชาวจีนมอบให้กับผู้วายชนม์เพื่อแสดงความกตัญญู ดังนั้นคุณค่าของเครื่องกระดาษจึงมีความสำคัญกับผู้วายชนม์และผู้จัดให้ ซึ่งจากความสำคัญในความเชื่อดังกล่าวได้ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาสู่รุ่นลูกหลานผ่านการอบรมขัดเกลาในครอบครัว และในกลุ่มเครือญาติชาวจีน ด้วยเหตุนี้ในด้านการผลิตรูปแบบของกงเต็กและเครื่องใช้ในชุดกงเต็ก จึงมีความจำเป็นที่ผู้ผลิตจะต้องนำเสนอรูปแบบพร้อมการอธิบายในความหมายได้อย่างถูกต้อง

จากการสัมภาษณ์ครอบครัวของผู้ประกอบการฝ่ายผลิตในครอบครัวร้านนายเล็ก สะพานขาว ประกอบด้วยคุณถนอม นวล องค์กริกรกุล (ปานุช) คุณฐิติภาภา หิริรัชชัย (เชอริ) คุณสันทัศน์ หิริรัชชัย (ทัศน) และคุณวิชาญ หิริรัชชัย (หนูย) ได้ให้ความเห็นว่าฝ่ายผลิตจะต้องศึกษาหาความรู้ในเรื่องรูปแบบของเครื่องกระดาษที่ใช้ในบ้านเรือนและเครื่องใช้ให้กับผู้เสียชีวิตที่นำไปเป็นสมบัติติดตัว ผู้ผลิตจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ความรู้เดิมและความรู้จากเทคโนโลยี

1.2 ชุดเครื่องกระดาษกงเต็กเป็นการเชื่อมโยงความเป็นจารีตในด้านความเชื่อที่ปรากฏกับลูกหลานและการอุทิศให้กับผู้เสียชีวิต ด้วยเหตุนี้สิ่งประดิษฐ์ทุกชิ้นจะต้องอธิบายร่วมกับความเชื่อได้อย่างน่าเชื่อถือในชุดกงเต็กจะต้องมีน้ำ ภูเขา ต้นไม้ สิ่งเหล่านี้ถูกนำมาสร้างไว้ โดยมีความหมาย ได้แก่ น้ำ หมายถึง นำความร่มเย็นเป็นสุข ภูเขาเงินและภูเขาทอง หมายถึง นำความมั่งคั่งให้ลูกหลาน

ผู้ผลิตจะต้องจัดเตรียมเป็นพิเศษเพื่อเสริมบารมีให้กับลูกหลาน ความเป็นจารีตของชาวจีนจะมุ่งหวังในด้านความเจริญรุ่งเรืองด้านการค้าขาย ผู้ผลิตจะเตรียมรูปแบบให้ผู้ซื้อได้เลือกใช้ ถูกใจร่วมกับความต้องการที่ผู้ซื้อประสงค์ให้จัดเป็นกรณีพิเศษ ด้วยหลักการการค้าขายของชาวจีนจะตามใจลูกค้า การผลิตเครื่องชุดกระดาษกงเต็กจึงไม่มีแบบตายตัว โดยสามารถยืดหยุ่นเป็นไปตามความต้องการของผู้สั่งซื้อ โดยผู้ผลิตจะเติมเต็มด้านสีสันและความสวยงามในการประดับแสงไฟให้ดูสวยงาม

1.3 การเชื่อมโยงกับองค์ความรู้สมัยใหม่ ในขณะนี้ผู้ผลิตกับผู้ซื้อจะนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้บริการ อาทิ การสั่งจองผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ การส่งรูปแบบชุดต่างๆ โดยเสนอผ่านอีเมลพร้อมราคาของชุด รวมทั้งการสั่งจองการบริการการนำชุดเครื่องกระดาษไปประดับหน้าโรงศพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

ฝ่ายผู้ผลิตได้ปรับตนเองโดยการศึกษางานกราฟิก และนำเสนอรูปแบบบ้าน เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และผู้ผลิตต้องแสดงความสามารถพิเศษในด้านการผลิตที่สวยงาม แปลกตา มีความทันสมัย ดังปรากฏในการจัดที่อยู่อาศัยในรูปคอนโดมิเนียม รถยนต์หรู เป็นต้น

2. ความเหมาะสมของสินค้ากระแสนิยมในปัจจุบัน สินค้าชุดเครื่องกระดาษกงเต็กจะหลีกเลี่ยงอุปกรณ์ที่ส่งผลกับสุขภาพในกลุ่มพุทธศาสนิกชนที่มีผลกระทบกับการเกิดโรคมะเร็ง ผู้ผลิตจะให้ความสำคัญในการใช้กระดาษสี พลาสติก แต่จะเน้นการใช้ไม้ ซึ่งไม้ระกำจะเป็นไม้ที่ได้รับความนิยมเป็นพิเศษ

3. การจัดทำหน่าย ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในรูปของธุรกิจโดยที่การจัดงานศพในพิธีฝัง ปัจจุบันจะมีมูลนิธิซึ่งดูแลที่ดิน การฝังให้ถูกต้องตามฤกษ์ของชาวจีน การจัดพิธีสงฆ์ตั้งแต่เริ่มต้นจากวัดไปจนถึงสุสาน มูลนิธิจึงทำงานแทนเจ้าภาพในด้านการดำเนินการ มูลนิธิจะเป็นคนกลางเพื่อสั่งซื้อชุดเครื่องกระดาษ จึงส่งผลให้เกิดการประกอบการลักษณะธุรกิจ โดยมูลนิธิที่รับดำเนินการฝังศพจะมีร้านค้าผลิตเครื่องกระดาษเป็นของ

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ตนเอง ลักษณะดังกล่าวนี้ส่งผลให้ผู้ประกอบการผลิตต้องเป็นสมาชิกของสมาคมและมูลนิธิต่างๆ ที่สัมพันธ์กับการจัดพิธีฝังศพ

จากความเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการฝังศพของชาวจีนได้ส่งผลให้ผู้ผลิตเครื่องกระดาษจะต้องมีเครือข่ายและการแสดงฝีมือทางศิลปะที่สวยงาม มีราคาที่เหมาะสม และมีการบริการที่ดีแก่ลูกค้า สำหรับผู้ผลิตร้านเครื่องชุดงต้งเก็กร้านนายเล็ก สะพานขาว ยังคงประกอบการชุดเครื่องกระดาษมาสู่รุ่นลูกในลักษณะธุรกิจครอบครัว ในการจัดชุดเครื่องกระดาษประกอบพิธีงต้งเก็กของร้านนายเล็กได้จัดทำถวายให้กับพระราชวงศ์ซึ่งเสด็จสวรรคต และผู้มีชื่อเสียงของประเทศในระดับคหบดีมาอย่างต่อเนื่อง ใช้หลักบริหารเน้นความซื่อสัตย์ มีความสามารถสูงในการแสดงผลผลิตได้อย่างสวยงามและมีความประณีตบรรจงร่วมกับทันเวลา ปัจจัยทั้งหมดนี้จึงเป็นหลักในการดำเนินการของผู้ผลิตเครื่องกระดาษ

อภิปรายผล

การผลิตเครื่องกระดาษชุดงต้งเก็กจัดเป็นศาสตร์ของชาวจีนในด้านภูมิปัญญาเพื่อการรักษาความเป็นจีน ซึ่งแนวคิดดั้งเดิม อันได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อเป็นแนวคิดที่ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามแนวคิดของวี ทูเนอร์ (V. Turner) และเกียซ (Geertz) พลวัตทางสังคมได้ส่งผลกับรูปแบบของพิธีกรรม มนุษย์ใช้พิธีกรรมเพื่อขับเคลื่อนประโยชน์ในการดำรงชีวิต ทั้งนี้ โดยมีแนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มในคุณค่าของภาพลักษณ์และแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในด้านการส่งเสริมสินค้าจากทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายของสินค้าทางวัฒนธรรม

งานศึกษาในการผลิตเครื่องกระดาษชุดงต้งเก็กสัมพันธ์กับงานศึกษาด้านพิธีกรรม ดังปรากฏในงานศึกษาของจิตรา ก่อมนันทเกียรติ (2520) ด้านธรรมเนียมจีน ดังปรากฏในงานศึกษาของกมล จันทรสาร (2506) และพจนารถ เกศจินดา (2518) ซึ่งสัมพันธ์กับด้านการประกอบพิธีกรรม การปรับเปลี่ยนของพิธีกรรมรูปแบบและความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ ดังปรากฏในงานศึกษาของอภิสิทธิ์ ไล่ศัตรูไกล (2556) งานศึกษาของศิระนันท์ รัตนสมจิตร (2543) ในเรื่องซึ่งเม้ง : ความหมายพิธีกรรมและความเปลี่ยนแปลงตลอดจนงานศึกษาของเรือนแก้ว ภัทรานุประวัต (2555) ในเรื่องการสืบทอดความเป็นจีนผ่านการกำหนดความเข้าใจในความหมายและสัญลักษณ์ทางศาสนาของชาวจีนสู่ลูกหลานในสังคม

ข้อเสนอแนะ

การผลิตสินค้าเครื่องกระดาษเพื่อใช้ในพิธีงต้งเก็กจัดเป็นสินค้าที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชาวจีน หากได้มีการอธิบายเชิงความหมายในรูปแบบของเครื่องกระดาษ ซึ่งใช้ภาษาจีนให้ขยายผลเป็นสินค้าที่สร้างความมีชื่อเสียงของชาวจีนในประเทศไทยที่มีความสามารถในการผลิตที่แสดงความเป็นชาวจีน และมีความทันสมัยที่สามารถเป็นต้นแบบให้นำไปใช้ในกลุ่มชาวจีนในภูมิภาคอาเซียน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่ให้การสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณคุณณอมนวล องค์ศิริกุล และครอบครัวร้านช่างเล็กที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการจัดทำเครื่องกระดาษ ตลอดจนขอขอบคุณผู้ใช้บริการที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ชุดงต้งเก็ก

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

เอกสารอ้างอิง

- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2546). *ธรรมเนียมจีน*. กรุงเทพฯ : เดือนตุลาการพิมพ์.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2544). *การไว้ทุกข์*, 23 (1), 70–74.
- ประยงค์ อนันทวงศ์. (2525). ความหมายของงูเต๊ก, 56 (6), 110–115.
- พวงทิพย์ เกิดทรัพย์. (2540). การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพแบบจีนที่วัดหัวลำโพงในกรุงเทพมหานคร. *สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 31 (กันยายน-ธันวาคม 2548), 64-74.
- เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ. (2555). *การสืบทอดความเป็นจีนผ่านการทำความเข้าใจในความหมายและสัญลักษณ์ทางศาสนาของชาวจีนสู่ลูกหลานในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *การวิจัยธุรกิจ*. กรุงเทพฯ : เพชรจรัส แสงโลกธุรกิจ.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2542). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ : ซีระฟิล์มและไซเท็กส์.
- ศิระนันท์ รัตนสมจิตร. (2537). *เชิงม้ง : ความหมาย พิธีกรรม และการเปลี่ยนแปลง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา).
- โสวัตรี ณ กลาง. (2537). *วัดยวน : บทบาทด้านพิธีกรรมและความสัมพันธ์ที่มีต่อชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- อมรา พงศาพิชญ์. (2543). *สร้างสำนึกความเป็นไทย*. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- อภิสิทธิ์ ไส้ศัตรูไกล และคณะ. (2556). *หีบห่อจากวัสดุธรรมชาติ : กรณีศึกษางานออกแบบเพื่อการอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Geertz, Clifford. (1968). “Religion as a Cultural System” *Anthropological Approaches to the Study of Religions*. London : Tavistock Publications.
- Tuner, Victor W. (1967). *The Forest of Symbols rituals*. United States of America : Cornell University.